

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПРИКЛАДНОЇ МАТЕМАТИКИ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті автор розглядає проблему мотивації навчальної діяльності, досліджується ієрархія мотивів та структура мотивації навчальної діяльності студентів факультету прикладної математики та комп'ютерних технологій.

The article considers the problem of motivation of educational activity, makes analysis the hierarchy of educational motivation of the students of applied mathematics and computer technology faculty.

Проблема мотивації навчання в загальному та мотивації навчання у ВНЗ є однією з важливих, і таких що не втрачає своєї актуальності й нині. Вивчення особливостей мотивації є традиційним дослідженням серед багатьох соціологічних, психологічних та педагогічних досліджень.

Але вимоги, що висуває науково-технічний прогрес до системи підготовки фахівців різних галузей, спонукають до більш глибокого вивчення питань мотивації навчальної діяльності у ВНЗ з метою підвищення ефективності організації навчального процесу з підготовки висококваліфікованих фахівців. Однак домогтися ефективності навчання, підготовки фахівців лише шляхом удосконалення методики навчального процесу, не звертаючи уваги на мотиви навчальної діяльності, неможливо, оскільки мотивація, як вважає І. А. Зимня, є «запускним механізмом будь-якої діяльності» [2, с. 9].

За законом Йеркса-Додсона існує тісний зв'язок між рівнем мотивації та ефективністю діяльності: чим вище рівень мотивації, тим вище результативність діяльності [5].

В психології під «мотивацією» розуміють систему мотивів, які викликають активність людини і визначають її конкретну спрямованість, а відповідно мотив – спонукальні причини дій та вчинків людини [7]. Поняття «мотив» тісно пов'язане з поняттями «мета» і «потреба». В структурі особистості студента вони взаємодіють і утворюють «мотиваційну сферу» [1].

Метою нашого дослідження є вивчення ієрархії мотивів, структури мотивації навчальної діяльності студентів факультету прикладної математики та комп'ютерних технологій Хмельницького національного університету та тенденцій її зміни від курсу до курсу.

Навчальна діяльність студентів завжди є полімотивованою [7], тобто в мотивації навчальної діяльності поєднуються мотиви з різних груп. Класифікують мотиви по-різному, зокрема, виділяють такі групи мотивів: соціальні (прагнення через навчання утвердити свій соціальний статус); спонукальні (пов'язані з впливом на свідомість певних чинників – вимог батьків, порад, прикладів викладачів, членів студентського колективу); пізнавальні (виявляються у пробудженні пізнавальних інтересів); професійні (відображають прагнення отримати ґрунтовну професійну підготовку); меркантильні (зумовлені матеріальною вигодою) [4].

Для вивчення ієрархії мотивів та структури мотивації навчальної діяльності студентів факультету прикладної математики та комп'ютерних технологій ми використали анкетування за методикою вивчення мотивів навчальної діяльності (модифікація А. А. Реан, В. А. Якуніна). Були опитані студенти 1 – 4 курсів – всього 358 чоловік. Кожному мотиву студент виставляв оцінку за 7-бальною шкалою, де 1 відповідала мінімальному значенню мотиву, а 7 – максимальному. Таке ранжування дозволило з'ясувати ієрархію мотивів навчальної діяльності на кожному курсі та за кожним напрямом навчання (табл. 1 та 2).

Таблиця 1

Ієрархія мотивів навчальної діяльності студентів напрямів ПМ та Інф

Мотиви	Курси			
	1	2	3	4
1 Стати висококваліфікованим фахівцем	6,27	5,85	6,75	5,42
2 Отримати диплом	6,37	6,00	6,67	6,33
3 Успішно продовжувати навчання на наступних курсах	6,00	5,69	6,33	5,75
4 Успішно навчатись, здавати екзамени на добре і відмінно	6,10	6,62	6,17	6,00
5 Постійно одержувати стипендію	6,40	6,23	6,75	6,75
6 Одержати глибокі і стійкі знання	6,23	5,38	6,50	5,92
7 Бути постійно готовим до наступних занять	5,60	4,62	5,17	5,25
8 Не запускати предмети навчального циклу	5,90	4,46	5,83	4,75
9 Не відставати від однокурсників	5,40	5,00	5,42	4,92
10 Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	6,10	5,77	6,25	5,42
11 Виконувати педагогічні вимоги	5,53	3,69	4,92	4,08
12 Добути повагу викладачів	6,10	4,08	5,58	4,92

13	Бути прикладом для однокурсників	5,13	3,46	4,50	4,33
14	Домогтись похвали батьків та оточуючих	5,43	4,31	4,08	3,75
15	Уникнути осудження та покарання за погане навчання	5,53	3,23	4,00	4,17
16	Отримати інтелектуальне задоволення	5,57	3,31	4,67	5,00

Таблиця 2

Ієрархія мотивів навчальної діяльності студентів напряму КН

	Мотиви	Курси			
		1	2	3	4
1	Стати висококваліфікованим фахівцем	5,75	5,77	6,61	5,82
2	Отримати диплом	5,62	5,91	5,56	6,00
3	Успішно продовжувати навчання на наступних курсах	5,56	5,27	5,72	5,41
4	Успішно навчатись, здавати екзамени на добре і відмінно	5,69	5,50	5,94	6,12
5	Постійно одержувати стипендію	5,87	5,32	6,39	6,71
6	Одержати глибокі і стійкі знання	6,50	5,04	6,22	5,82
7	Бути постійно готовим до наступних занять	5,31	4,86	5,06	4,53
8	Не запускати предмети навчального циклу	5,31	5,64	5,22	4,88
9	Не відставати від однокурсників	4,87	5,45	4,61	4,53
10	Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	6,19	5,50	6,06	5,18
11	Виконувати педагогічні вимоги	3,19	4,77	4,89	3,71
12	Добути повагу викладачів	4,75	5,59	5,44	4,82
13	Бути прикладом для однокурсників	3,69	5,04	4,83	3,76
14	Домогтись похвали батьків та оточуючих	3,87	4,91	4,50	3,88
15	Уникнути осудження та покарання за погане навчання	4,00	5,45	3,67	3,47
16	Отримати інтелектуальне задоволення	5,62	4,54	4,94	4,35

Аналіз одержаних результатів свідчить, що у більшості студентів стійке позитивне ставлення до навчання, але загалом пізнавальні мотиви не є провідними. Як показують дослідження, провідними мотивами є професійні (стати висококваліфікованим фахівцем, отримати диплом, одержати глибокі і стійкі знання) та меркантильні (постійно одержувати стипендію). Серед пізнавальних мотивів високий показник мають ті (успішно продовжувати навчання на наступних курсах, успішно навчатись, здавати екзамени на добре і відмінно), що тісно пов'язані з меркантильним мотивом. Соціальні й спонукальні мотиви для нинішніх студентів не є важливими, їх значення поступово зменшується. Варто звернути увагу на мотив «отримати інтелектуальне задоволення». Як показують дослідження число студентів, яким процес навчання приносить задоволення зменшується.

Результатів дослідження також свідчать, що на другому курсі рівень мотивації різко знижується. На першому курсі ейфорійний стан, пов'язаний зі вступом в університет, змінюється проблемами адаптації до навчання у вищому навчальному закладі. Процес адаптації для більшості першокурсників проходить досить складно. Значна частка студентів, не розуміючи необхідності вивчення тих дисциплін, що викладаються на першому курсі, дещо втрачають інтерес до навчального процесу, що й призводить, на нашу думку, до зниження рівня навчальної мотивації на другому курсі.

На мотивацію навчальної діяльності має значний вплив і самооцінка студентів. Для з'ясування рівня самооцінки студентів ми скористались спеціальним опитувальником, що містить 32 судження. Результати дослідження свідчать, що значна кількість студентів мають низьку самооцінку (табл. 3). Ці студенти болісно переносять критику на свою адресу, намагаються завжди враховувати думку інших, часто страждають від «комплексу неповноцінності». Це суттєво впливає і на їх мотивацію навчальної діяльності, і на результати навчальної діяльності.

Таблиця 3

Рівні самооцінки студентів на різних курсах

Рівні	«Комп'ютерні науки»				«прикладна математика» та «інформатика»			
	1	2	3	4	1	2	3	4
Високий	-	-	-	6%	10%	-	-	8%
Середній	25%	14%	20%	25%	3%	13%	25%	17%
Низький	75%	86%	80%	69%	87%	87%	75%	75%

Весь період навчання у ВНЗ можна поділити на декілька етапів підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності. Структура мотивації навчальної діяльності змінюється на кожному етапі. Проведений аналіз кореляційних зв'язків між мотивами показав, що існує певна різниця в структурі мотивації у студентів напряму «комп'ютерні науки» та студентів напрямів «прикладна математика» та «інформатика».

Для напрямів «прикладна математика» та «інформатика», починаючи з першого року навчання, великий вплив мають майже всі мотиви (рис. 1) і їх регуляція може проводитись комплексно. Проте до 4 курсу структура мотивації постійно змінюється, і на 4 курсі формується єдиний механізм регуляції мотивів навчання, який включає майже всі мотиви (рис. 2). Виключення становлять тільки прагнення постійно отримувати

стипендію та здавати екзамени на добре і відмінно. Адже ці мотиви незалежно від інших впливають на студентів в останній рік навчання і в умовах економічної кризи.

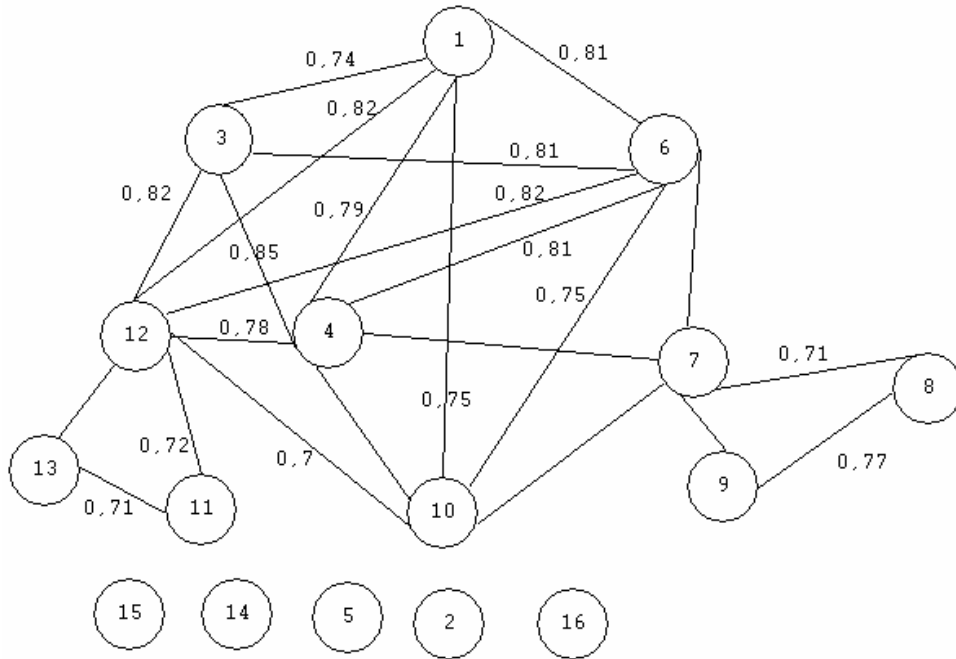

Рис. 1. Структура мотивації студентів 1 курсу напрямів «прикладна математика» та «інформатика»

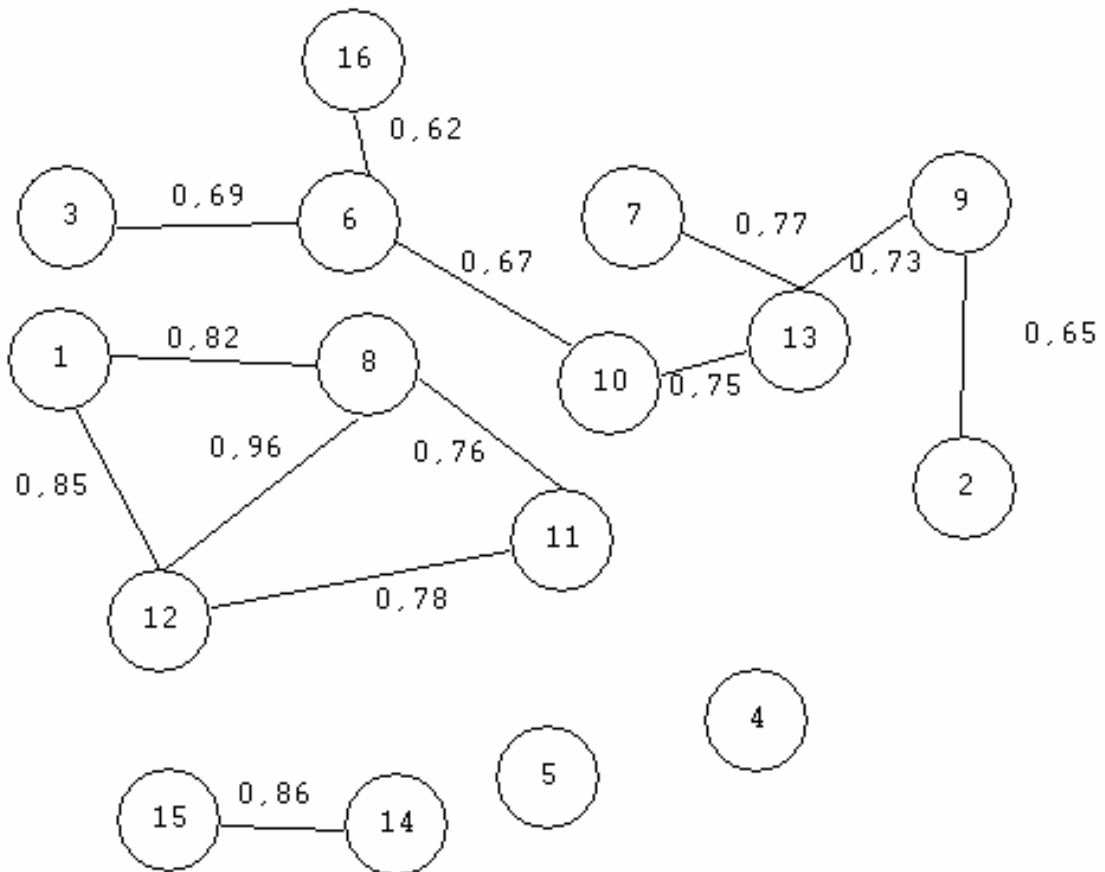

Рис. 2. Структура мотивації студентів 4 курсу напрямів «прикладна математика» та «інформатика»

Для напрямку «комп'ютерні науки» ситуація дещо інша. Адже на першому курсі майже всі мотиви не мають комплексного впливу (рис. 3) і не можна створити певний механізм регуляції цих мотивів. Проте вже на 3 курсі формується певний механізм регуляції мотивів навчання, а на 4 курсі цей механізм набуває свого остаточного вигляду (рис. 4).

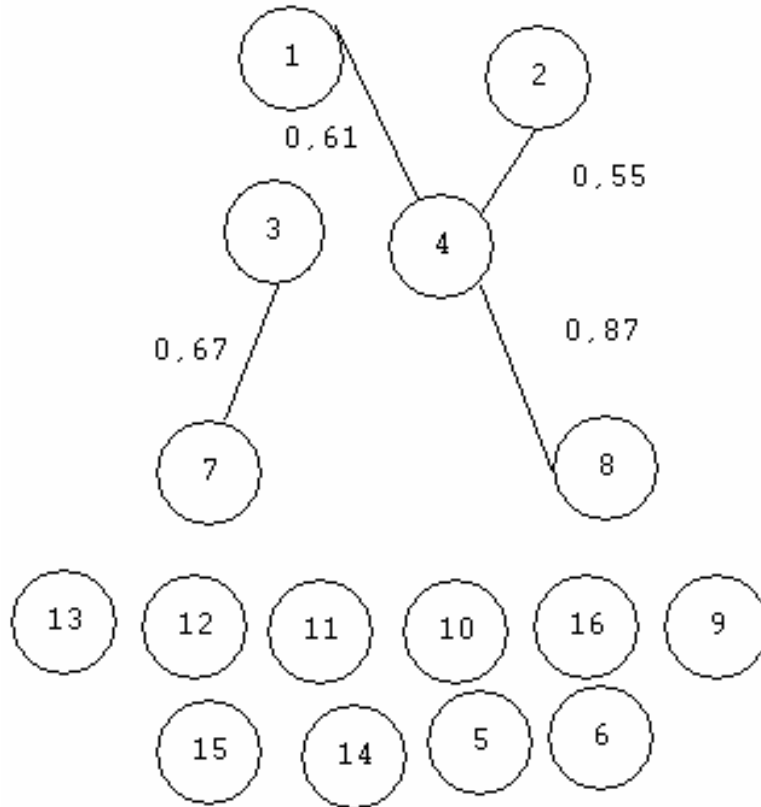

Рис. 3. Структура мотивації студентів 1 курсу напрямку «комп'ютерні науки»

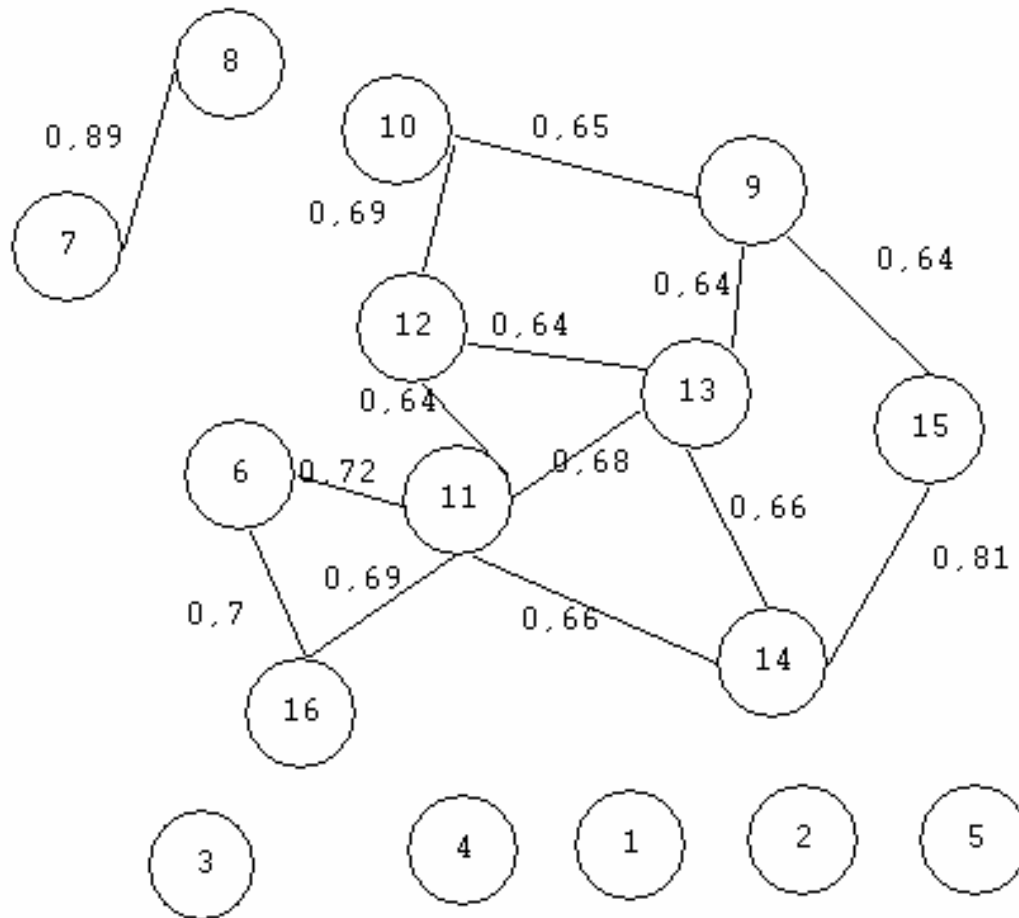

Рис. 4. Структура мотивації студентів 4 курсу напрямку «комп'ютерні науки»

Аналіз ієрархії мотивів та структури мотивації навчальної діяльності студентів факультету прикладної математики та комп'ютерних технологій дозволяє зробити висновки, що ієрархія мотивів студентів різних

напрямів суттєво не відрізняється. Провідними мотивами у більшості студентів є професійні та меркантильні. Пізнавальні мотиви дещо поступаються своїм рівнем. Але структура мотивації різних напрямів відрізняється та змінюється від курсу до курсу. Тому викладачам варто враховувати специфіку напряму навчання та курс не лише під час підготовки та розробки навчально-методичного забезпечення дисципліни, а й під час вибору методики викладання з метою посилення мотивації навчальної діяльності загалом та пізнавальних мотивів зокрема.

Список використаних джерел

1. Баклицький І. О. Психологічні особливості навчальної мотивації студентів [Електронний ресурс] / І. О. Баклицький. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Nvldu/2008_2/baklyckyjio.pdf
2. Зимня І. О. Психологічні аспекти навчання мовленню іноземною мовою / Зимня І. О. – М. : Наука, 1985. – С. 9.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Ильин Е. П. – СПб. , 2000. – 661 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : [навч. посібник] / Кузьмінський А. І. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
5. Меньшикова М. В. Изучение уровня мотивации учебной деятельности и оценка успешности обучения студентов в медицинском вузе / М. В. Меньшикова, Л. Е. Дерягина // Повышение качества подготовки специалистов в условиях модернизации профессионального образования : матер. VIII региональной учебно-метод. конф. – Архангельск , 2003. – С. 46 – 48.
6. Слободян Т. Мотивація до навчання студентів спеціальності «Соціальна робота» [Електронний ресурс] / Слободян Т. – Режим доступу : http://www.library.ukma.kiev.ua/elib/Mahisterium/MAG_ISSUE32_sotsrob/12_slobodyan_t.PRF
7. Ягупов В. В. Мотивація учіння студентів з особливими потребами [Електронний ресурс] / В. В. Ягупов. – Режим доступу : <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/psicho/yagupov/print>